
Patricija Kajić Kudelić

MEĐUNARODNI KAZNENI
SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU I
SIMBOLI DOMOVINSKOG RATA –
PRAVNO-KRIMINOLOŠKI ASPEKT

Uvodne i polazne pretpostavke

Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju na svojim stranicama navodi kako mu je zadatak privođenje kriminalaca pravdi te osiguravanje pravde za žrtve.¹ Uz navedeno, kao neke od svojih ciljeva navodi i: pozivanje vođa na odgovornost, priliku da se čuje glas žrtava, utvrđivanje činjenica,² uspostavu i održavanje mira u regiji,³ prekid flagrantnog kršenja međunarodnog humanitarnog prava,⁴ pravdu i pravično suđenje za optuženike⁵ i dr.

Za potrebe ovog članka poći ćemo od osnovne pretpostavke kako su temeljni ciljevi tog međunarodnog kaznenog suda:

- utvrđivanje ISTINE,
- ostvarenje PRAVDE i
- PREVENCIJA u obliku sprječavanja novih zločina.

Ti se ciljevi mogu primijeniti na rad svih sudova, a za međunarodne poput MKSJ-a, s obzirom na dani mu mandat,⁶ to je vjerujem posebno naglašeno.

Domovinski rat označile su brojne bitke bilo vojne ili pravne, one stvarne i one „na papiru“. Promatrajući razdoblje rata te rad MKSJ-a nepobitno se može reći kako iznimno istaknuto mjesto zauzimaju bitka za Vukovar i vojno-redarstvena akcija (VRA) Oluja.

Bitka za Vukovar predstavljala je težak uvod u najteže zločine nad osnovnim ljudskim pravima do kojih je došlo nakon Drugoga svjetskog rata. Tri mjeseca su Jugoslavenska narodna armija (JNA) i srpske paravojne snage držale grad pod krvavom opsadom. Zločin na Ovčari u potpunosti je zaokružio njihove zločinačke namjere smaknućem 200 vojnika i civila.

1 <http://www.icty.org/> – „Bringing war criminals to justice. Bringing justice to victims“

2 www.icty.org/sid/324

3 www.icty.org/sid/320

4 Rezolucija UN-a br. 827 (1993.), izvor http://www.icty.org/x/file/Legal%Library/Statute/statu_827_1993_bcs.pdf

5 <http://icty.org/cases/party/754/4> – „Persons accused by the Tribunal are provided fair trials meeting the highest standards of international justice. Absolute respect for the rights of the accused is an essential ingredient of justice and lies at the heart of the Tribunal’s work.“

6 www.icty.org/sid/320 – Međunarodni sud ima zadatak izvesti pred sud osobe odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriju bivše Jugoslavije od 1991. godine i time pridonijeti ponovnoj uspostavi i održavanju mira u regiji. Prema svom Statutu, MKSJ ima nadležnost nad teritorijem bivše Jugoslavije od 1991. godine. Ovlašten je za kaznene istrage i postupke u svezi s četiri kategorije kaznenih djela: teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kršenja zakona i običaja ratovanja, genocida i zločina protiv čovječnosti.

VRA Oluja je podignula pokorenu Hrvatsku i vratila gotovo 20% teritorija koji je do tada bio okupiran. Iako akcijom nije oslobođen cjelokupan teritorij, akcija je na svojevrsan način odredila kraj rata. Označila je pobjedu nad idejom Velike Srbije i Hrvatsku definirala kao samostalan međunarodni državni entitet.

Domovinskim ratom izborna je samostalnost Hrvatske, a iz njega su se iznjedrili nedvojbjeni simboli te borbe:

- Vukovar kao ŽRTVA i
- Oluja kao POBJEDA u bitci za Hrvatsku.

Postupak protiv vukovarske trojke⁷

Navodi optužnice

Od prvobitne optužnice do one konačne prošlo je gotovo deset godina. Prva optužnica za vukovarski zločin sastavljena je 26. listopada 1995., a potvrđena je 7. studenog 1995. godine. Ista je u više navrata mijenjana, a konačni oblik je zaprimila trećom objedinjenom izmijenjenom optužnicom od 15. studenog 2004. koja je postala važeća s danom 9. ožujka 2005. godine.⁸

Optuženicima Mili Mrkšiću, Miroslavu Radiću i Veselinu Šljivančaninu stavljeni su na teret⁹:

- zločini protiv čovječnosti – progoni na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, istrebljenje, mučenje, nečovječna djela;
- kršenje zakona ili običaja ratovanja – ubojstvo, mučenje, okrutno postupanje.

Optuženi su temeljem individualne i zapovjedne odgovornosti te za djelovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu (UZP).

Temeljem navoda optužnice trojica imenovanih su sudjelovali u UZP-u koji je imao za cilj progon Hrvata i drugih nesrba koji su se nakon pada Vukovara nalazili u Vukovarskoj bolnici, a kroz počinjenje ubojstva, mučenja i okrutnog ponašanja, istrebljenja i nečovječnih djela. Optužnicom im se dalje stavlja na teret da su 20. studenog 1991. vojnici odveli oko 400 nesrba iz Vukovarske bolnice.

Mrkšić i Šljivančanin dopustili su da nadzor nad zatočenicima preuzmu druge srpske snage kojima su zapovijedali, a koje su fizički počinile zločine. Znali su ili su mogli znati da će zatočnici biti progonjeni i ubijeni.

Radić i Šljivančanin osobno su sudjelovali u selekciji zatočenika koji su zatim autobusima odvedeni prema vojarnama JNA gdje su ih srpske snage (TO, dobrovoljačke i paravojne jedinice) ponižavale i prijetile im. Neki zatočnici su izvedeni iz autobusa i pretučeni u prisutnosti pripadnika JNA. Zatočnici su zatim preveze-

7 MKSJ predmet „Vukovarska bolnica“ (IT-95-13/1) Mrkšić i drugi, izvor službene stranice Suda.

8 Podaci o predmetu, Optužnica i optužbe, službene stranice MKSJ-a.

9 www.icty.org/x/cases/mrksic/ind/bcs/mrk-3jai041115b.htm – treća objedinjena izmijenjena optužnica.

ni na poljoprivredno dobro Ovčara, gdje su maltretirani, premlaćivani, zlostavljani. Isti dan, a nakon povlačenja JNA, zatočenici su pogubljeni. Radić je poduzeo mjere s ciljem skrivanja zločina.¹⁰

Prvostupanjska presuda¹¹

Prvostupanjska presuda je donesena 27. rujna 2007. godine. Odlučujući o optužbama da su optuženici sudjelovali u UZP-u te djelujući zajedno počinili su ubojstva i zlostavljali ratne zarobljenike iz Vukovarske bolnice. Raspravno vijeće je zaključilo kako predmetni navodi optužnice ne stoje. Naime, odlučeno je kako nema dokaza koji bi to direktno potvrdili. Izloženi dokazi nisu pokazali kako između trojice optuženika postoji plan sa zajedničkim ciljem počinjenja kaznenih djela preciziranih u optužnici.

Navodi se kako je prvobitna namjera Mile Mrkšića bila da se zatočenici odvedu u Sremsku Mitrovicu kako bi kasnije bili razmijenjeni za srpske ratne zarobljenike kao što je to prethodnih dana učinjeno i s drugim zarobljenicima. Tijekom jutra 20. studenog 1991. Mrkšić je promijenio svoja naređenja. Zarobljenici su bili pod ne baš učinkovitom „zaštitom“ vojne policije JNA, a temeljem promijenjene odluke dopali su u ruke TO. Vijeće je zaključilo kako Šljivančanin i Radić nisu sudjelovali u postupku Mrkšićevog donošenja odluke o povlačenju JNA. Stoga zaključuju kako nema niti UZP-a.¹² „Dokazi ne sadrže ništa što govori u prilog stavu da je Mile Mrkšić, ili neki drugi od optuženih, naredio ubojstvo ili maltretiranje zarobljenika ili da je sudjelovao u njima, kao ni da su oni planirali ili namjeravali da do tih ubojstava ili maltretiranja dođe, ili da su ta ubojstva i maltretiranja bila izvršena u skladu s njihovim zajedničkim ciljem ili da su bila prirodna i predvidiva posljedica njihovog zajedničkog cilja.“¹³

U pogledu optužbi za zločine protiv čovječnosti u prvostupanjskoj se presudi navodi kako predmetni zločini nisu počinjeni kako je to optuženicima stavljeno na teret. Raspravno je vijeće zaključilo kako žrtve nisu bile civili već da se radilo o osobama koje su izdvojene iz bolnice upravo zato što su smatrane pripadnicima hrvatskih vojnih snaga.¹⁴

U pogledu daljnjih optužaba kojima se teretilo Milu Mrkšića zaključeno je kako je imenovani naredivši povlačenje vojne policije JNA znao da će zarobljenici biti izloženi velikom riziku teškog nasilja i smrti TO i paravojnih snaga. Također, iako je bio obaviješten o događanjima u Veleprometu, nije pojačao stražu na Ovčari niti poduzeo mjere zaštite ratnih zarobljenika od nasilja i drugih oblika okrutnog postupanja. Slijedom navedenog, proglašen je krivim za pomaganje i podržavanje ubojstva te mučenja i okrutnog postupanja.¹⁵

10 www.icty.org/x/cases/mrksic/ind/bcs/mrk-3jai041115b.html – treća objedinjena izmijenjena optužnica.

11 www.icty.org/x/cases/mrksic/tjug/bcs/070927.pdf – prvostupanjska presuda.

12 Para 569 – 608 prvostupanjske presude.

13 Para 608 prvostupanjske presude.

14 Para 440 – 464 prvostupanjske presude.

15 Para 609 – 634 prvostupanjske presude.

Veselin Šljivančanin je zapovijedao nad vojnom policijom JNA, a ona je, kako se navodi u presudi, bila zadužena za osiguravanje zarobljenika kako ne bi bili zlostavljani od strane pripadnika TO i paravojnih snaga. Zaključeno je kako je to osiguranje bilo nedostatno.

Budući da je Šljivančanin bio na Ovčari, mogao je vidjeti zlostavljanja koja su se ondje događala i mogao je znati da pripadnici TO i paravojnih snaga čine teška kaznena djela nad ratnim zarobljenicima. Budući da nije iskoristio sve svoje ovlasti i mjere koje su mu bile na raspolaganju s ciljem zaštite zarobljenika, Sud je zaključio kako je, omogućivši daljnje zlostavljanje, odgovoran za pomaganje i podržavanje mučenja i okrutnog postupanja. Njegova odgovornost u tom pogledu prestaje povlačenjem sve vojne policije, a temeljem naređenja Mile Mrkšića, zaključuje dalje Sud. Stoga, nije odgovoran za ubojstva koja su nakon toga uslijedila.¹⁶

U pogledu Miroslava Radića Sud je zaključio kako nije dokazano da je sudjelovao u trijaži ispred bolnice. Također, zaključuje se kako nije bio na Ovčari i kako nije znao ili mogao znati da su vojnici pod njegovim zapovjedništvom počinili zločine na Ovčari.¹⁷

Prvostupanjskom presudom Mile Mrkšić je proglašen krivim zbog kršenja zakona i običaja ratovanja u vidu ubojstva, mučenja i okrutnog postupanja te je osuđen na 20 godina zatvora. Veselin Šljivančanin je zbog kršenja zakona i običaja ratovanja u vidu mučenja osuđen na 5 godina zatvora. Miroslav Radić je oslobođen svih optužbi.¹⁸

*Žalbeni postupak*¹⁹

Na odluke Raspravnog vijeća žalbe su podnijeli Šljivančanin, Mrkšić i Tužiteljstvo. Navodi Tužiteljstva iz žalbe u pogledu primjenjivosti zločina protiv čovječnosti i na zarobljenike iz Vukovarske bolnice nisu prihvaćeni.²⁰

Nadalje, Žalbeno vijeće je zaključilo kako je jedini razuman zaključak da je Šljivančanin, s obzirom na to da je znao za naređenje o povlačenju pripadnika JNA, znao da će pripadnici TO i paravojnih snaga vjerojatno lišiti života ratne zarobljenike i da će njegovo eventualno nečinjenje u vidu poduzimanja svih svojih ovlasti u pogledu njihove zaštite, pomoći u ubojstvima zarobljenika. Zaključeno je kako je odgovoran za pomaganje i podržavanje ubojstava nečinjenjem. Raspravno vijeće je pogrešno zaključilo kako je Šljivančaninova obveza u pogledu zaštite zarobljenika prestala kada je Mrkšić izdao naređenje o povlačenju. Zbog navedenog smatraju osnovanim proglasiti ga krivim za pomaganje i podržavanje ubojstva nečinjenjem.²¹

16 Para 653 – 676 prvostupanjske presude.

17 Para 635 – 652 prvostupanjske presude.

18 Određivanje kazne para 682 – 709 prvostupanjske presude.

19 www.icty.org/x/cases/mrksic/acjug/bsc/090505.pdf – drugostupanjska presuda.

20 Para 20 – 44 drugostupanjske presude.

21 Šira rasprava o odluci Raspravnog vijeća u pogledu Šljivančanina para 45 – 100; zaključci Žalbenog vijeća para 101 – 103.

Konačnom odlukom zaključeno je kako s obzirom na težinu kaznenih djela, posljedice mučenja, ranjivosti zarobljenika i iznimno velik broj žrtava zatvorska kazna od 5 godina nije razumna te je povećana na 17 godina.²²

U pogledu presude za Milu Mrkšića zaključeno je kako je odgovoran za pomaganje i podržavanje ubojstava i mučenje zarobljenika kao i za održavanje nehumanih uvjeta zatočenja na Ovčari. Potvrđena mu je kazna od 20 godina.²³

*Zahtjev za preispitivanje presude*²⁴

U siječnju 2010. Šljivančanin je podnio zahtjev za preispitivanje presude Žalbenog vijeća. To je učinio pozivajući se na novu činjenicu. Naveo je kako nije znao za Mrkšićevu odluku o povlačenju snaga JNA, a to je potvrdio izjavom Miodraga Panića. Sud je prihvatio zahtjev za preispitivanje presude, prijedlog o novoj činjenici, izjavu svjedoka kao i tezu o optuženikovu neznanju. Slijedom navedenog, uslijed nedostataka dokaza kojima bi se potvrdila odgovornost za sudjelovanje u ubojstvima, drugostupanjska kazna je smanjena na 10 godina.²⁵

Postupak „Operacija Oluja“²⁶

Optužnice

Postupkom MKSJ-a „Operacija Oluja“ obuhvaćeni su hrvatski generali Ante Gotovina, Mladen Markač i Ivan Čermak. Tužiteljstvo je prvu optužnicu podiglo u svibnju 2001. i odnosila se na generala Gotovinu. Protiv druge dvojice generala prva optužnica je potvrđena u veljači 2004. godine. U srpnju 2006. postupak je spojen i optužnice su objedinjene. Konačni sadržaj optužnice potvrđen je 12. ožujka 2008. godine.²⁷

Ante Gotovina je bio zapovjednik Zbornog područja Split i imao je stvarnu kontrolu nad svim jedinicama, elementima i pripadnicima HV-a tog područja, navodi se u optužnici. Čermak je bio zapovjednik Zbornog mjesta Knin i između ostaloga bio je odgovoran za održavanje reda i stege, nadziranje ponašanja vojnog osoblja, organiziranje dežurstava i uspostavu suradnje i koordinacije između policijskih snaga. Mladen Markač je bio pomoćnik ministra unutarnjih poslova i zapovjednik Specijalne policije MUP-a RH.

22 Para 381 – 419, posebno odluka o kazni temeljem zaključaka Žalbenog vijeća para 418 – 419 drugostupanjske presude.

23 Para 354 – 380 drugostupanjske presude.

24 www.icty.org/x/cases/mrksic/acjug/bcs/101208_1.pdf – Presuda po zahtjevu za preispitivanje.

25 Spomenimo kako je Šljivančanin nakon odsluženih dvije trećine zatvorske kazne nakon 8 godina pušten na slobodu!

26 MKSJ predmet „Operacija Oluja“ (IT-06-90) Tužitelj protiv Ante Gotovine, Ivana Čermaka i Mladena Markača, izvor službene stranice Suda.

27 www.icty.org/x/cases/gotovina/cis/bcs/cis_gotovina_et_al_bcs.pdf – podaci o predmetu.

Trojica generala su optuženi za:

– zločine protiv čovječnosti u vidu progona na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi, deportaciju i nečovječna djela (prisilno preseljenje), ubojstvo;

– kršenje ratnih zakona i običaja u vidu pljačkanja javne ili privatne imovine i bezobzirno razaranje gradova, naselja ili sela ili razaranje koje nije opravdano vojnom potrebom, ubojstvo, okrutno postupanje.

Predmetno im se stavlja na teret u okviru individualne i zapovjedne odgovornosti te djelovanjem u UZP-u.²⁸

Prvostupanjska presuda²⁹

Raspravno vijeće je zaključilo kako su hrvatske snage i specijalna policija počinili ubojstva, okrutno postupanje, nečovječna djela, razaranje, pljačke, progon i deportaciju. Imajući u vidu velik broj zločina počinjenih nad srpskim stanovništvom Krajine tijekom relativno kratkog perioda, zaključeno je kako je postojao rasprostranjen i sustavan napad usmjeren protiv srpskog civilnog stanovništva. Nadalje, prihvaćena je ideja Tužiteljstva o postojanju UZP-a, a slijedom brijunskog sporazuma, izjava visokih državnih dužnosnika i s drugih sastanaka, javnih izjava...

Vijeće je zaključilo kako je Franjo Tuđman bio ključan član UZP-a. Uz nje ga se još spominju Gojko Šušak (ministar obrane), Zvonimir Červenko (načelnik Glavnog stožera HV) i drugi pripadnici hrvatskog političkog i vojnog rukovodstva koji su sudjelovali na predsjedničkim sastancima i bili Tuđmanovi bliski suradnici.

U prvostupanjskoj presudi se nadalje navodi kako su propusti odnosno činjenje generala Gotovine predstavljali značajan doprinos UZP-u. Također, Markač kao njegov član je putem svojih radnji i propusta namjeravao istome pridonijeti.

Optuženici su proglašeni krivima za:

– progon, deportaciju, ubojstvo i nečovječna djela – zločini protiv čovječnosti;
– pljačku privatne i javne imovine, bezobzirno razaranje, ubojstvo i okrutno postupanje – kršenje zakona i običaja ratovanja.

Osuđeni su – Gotovina na 24 godine, Markač na 18 godina, a Čermak je oslobođen svih optužbi.

Obrane osuđenih optuženika podnijele su žalbe i u tijeku je žalbeni postupak.³⁰

28 www.icty.org/x/cases/gotovina/ind/bcs/gotovina_080221_indictment_bcs.pdf – izmijenjena spojena optužnica.

29 www.icty.org/x/cases/gotovina/tjug/bcs/110415bcs_summary.pdf – sažetak presude.

30 Žalbeno vijeće MKSJ 16. studenoga 2012. drugostupanjskom je presudom odbacilo presudu Raspravnog vijeća, pa su generali Gotovina i Markač oslobođeni.

Usporedba postupaka i otvorena pitanja

Kad se raspravlja o Međunarodnom kaznenom sudu za bivšu Jugoslaviju, često se zaboravi kako je Tužiteljstvo samo jedna od strana u postupku. Kazneni postupak u pogledu sadržaja optužnice ovisi o Tužiteljstvu i ono je zaduženo za istragu, prikupljanje dokaza, sastavljanje optužnice te podnošenje svojih saznanja pred Raspravno odnosno Žalbeno vijeće. Sudska vijeća u pogledu svojih odluka vezana su okvirima koje je Tužiteljstvo zadalo svojom optužnicom. Tužiteljstvo je optužnicu sastavilo vrlo limitirano i to kako u pogledu sadržaja optužnice, dakle u pogledu obuhvaćenih zločina tako i u pogledu imenovanih počinitelja tih zločina.

U svojem optuženju nije iskorištena prilika da se napadi na Vukovar sagledaju u okviru šireg konteksta koji bi nužno uključivao optuženike višeg ranga.

Grad je granatama gotovo srušen sa zemljom, bolnica je bila svakodnevnom metom napada, mnogobrojne civilne žrtve i velika nanesena šteta imovini samo su neka od zlodjela koja su se sustavno događala.

Iako je UZP bio dijelom optužnice on je bio ograničen samo na događanja tijekom limitiranog razdoblja i na samo određene događaje.

Tužiteljstvo je u svom dosadašnjem radu znalo pokazati kvalitetu zavidne upornosti. Primjerice u više navrata je inzistiralo na dostavi određenih dokumenata odnosno na nekim svojim stavovima vezano za politiku odnosno način rada sa ili bez utemeljenosti ili opravdanja. U slučaju najveće žrtve Domovinskog rata, cjelokupni stav Tužiteljstva bio je nedorečen, bez potrebne odlučnosti, a onda u konačnici i bez konkretnih rezultata.

Nakon presude MKSJ-a u predmetu protiv vukovarske trojke reakcije javnosti su bile žestoke. Evo nekih od njih.

„Ovo je sramotna presuda. Oni su gotovo oslobodili i nagradili čovjeka koji je najodgovorniji za zločine u Vukovaru, ali i koji je direktno odgovoran za smrt 200 ljudi na Ovčari.“³¹

„Vukovarski branitelji su mislili da će se pošteno suditi u Haagu, ali to se nije dogodilo što se vidi i u slučaju Šljivančanina. Sramota!“³²

„Presuda je krajnje licemjerna, nemoralna, nepravdna i ponižavajuća za sve građane grada Vukovara.“³³

Iz dnevnog tiska mogli su se iščitati ogorčenje, osuda, jak osjećaj nepravde i suosjećanje s obiteljima žrtava.

Samim optužnicama Haag je podigao mnogo prašine u postupku „Operacija Oluja“. Iako je ona sama za sebe vrlo značajna, može se sagledavati i u vezi s optužnicama protiv drugih visoko rangiranih hrvatskih zapovjednika.³⁴

31 *Večernji list* od 7. srpnja 2011., članak „Vukovarski krvnik V. Šljivančanin pušten na slobodu“.

32 *Večernji list* od 7. srpnja 2011., članak „Vukovarski branitelji: Zgroženi smo puštanjem Šljivančanina!“.

33 *Večernji list* od 8. srpnja 2011., članak „Puštanje Šljivančanina pokazuje da su kriteriji za JNA drugačiji – Sramotno je što se pušta čovjeka izravno odgovorna za ubojstva nevinih na Ovčari. Očigledno za Hrvate nema pravde...“

34 Primjerice optužnica protiv Bobetka.

Naime, iako brojčano optužnica protiv hrvatskih zapovjednika nema puno, njima se obuhvaćaju najodgovornije osobe Domovinskog rata bilo kao optuženici bilo kao neprocesuirani sudionici UZP-a. S druge strane njima se imputira dogovoreni plan za počinjenje teških i rasprostranjenih zločina.

Nakon prvostupanjske presuda 15. travnja 2011., u javnom tisku mogli su se pronaći izrazi dubokog razočaranja odlukom MKSJ-a te izrazito nepovjerenje u rad MKSJ-a „pravda je izgubila ravnotežu“, „haaška nepravda“. Predstavnici udruge proizašlih iz Domovinskog rata govorili su o ideji zamjene uloge žrtve i agresora. Politički čelnici pozvali su na pokretanje diplomatskih aktivnosti.³⁵

Među braniteljskim timovima moglo se čuti kako su naivno i pogrešno vjerovali da će Sud presuditi isključivo na temelju činjenica i prava.

Presuda se komentarima povezivala i s nekim drugim međunarodno političkim pitanjima kao što je ulazak RH u EU, odnosi sa SAD-om, politički utjecaj MSKJ-a i dr.³⁶

Dva simbola Domovinskog rata prošla su kroz „prste“ međunarodne pravde – suda za bivšu Jugoslaviju. Iako su pravila jednaka, ili bi barem trebala biti, prethodno izneseni podaci o spomenuta dva postupka ipak ostavljaju mnogo neodgovorenih pitanja.

Tužiteljstvo kao samo jedan dio Suda u velikoj mjeri definira „finalni pravni proizvod“ koji ta međunarodna institucija može proizvesti. U svojem radu pokazali su i sklonost miješanju politike u pravna pitanja.

To se očituje kako u načinu traženja dokumentacije za potrebe postupaka, tako i u, primjerice, iznošenju polugodišnjih izvješća o suradnji država regije koji se podnosi Vijeću sigurnosti UN-a. Predmetna izvješća nisu samo pregled suradnje nego i podloga za političke pritiske koji mnogo puta nisu imali pravno utemeljenje.

Različiti pristup u analizi onoga što se stvarno tijekom Domovinskog rata događalo dugoročno dovodi u pitanje utvrđivanje istine koju ulogu si je Sud često pripisivao. Pitanje pravde je u cijelosti dovedeno u pitanje, a ideja o zamjeni uloge žrtve i agresora sve se češće može čuti u stručnim i javnim raspravama.

MKSJ svojim odlukama ne utječe samo na živote optuženika. Priča koja stoji iza svakog postupka uključuje i utjecaj na razvoj međunarodnog kaznenog prava.³⁷

35 Primjerice *Večernji list* od 15. travnja 2011., članak „Škoro: Trebamo zabiti glavu u pijesak od sramote, Oliver Dragojević: Teška namještaljka! Ovo je najgore što postoji. To nije sud, to je cirkus. Strašno!“ Nadalje, članak „Pakoštane u suzama: To je izdaja, naš je Ante prodan!“

36 Primjerice *Večernji list* od 18. travnja 2011., „Riječi suca Alphonsa Orijeja podijelile Hrvatsku, dio hrvatske javnosti misli da je ICTY tijelo EU, što pojačava euroskepticizam“; zatim *Večernji list* od 16. travnja 2011., „Komentari na presudu: Srbija likuje, ostatak regije hladan, Srbijanski i dio medija u BiH ističu kako je Tuđman stavljen u središte zločinačkog pothvata. Hrvati iz BiH to doživljavaju presudom i sebi, a Slovenci najavljuju slabljenje Vlade J. Kosor“.

37 Primjerice *Večernji list* od 15. travnja 2011., „Reakcije iz Srbije: Presuda generalima ide u dva smjera – Presuda ide u drugom smjeru – prema hrvatskoj državi i njenom ustrojstvu upravo zbog konstrukcije o udruženom zločinačkom djelovanju, rekao je Savo Štrbac“. U tom se članku navodi kako je zamjenik tužitelja za ratne zločine Bruno Vekarić ocijenio kako će presuda Haaškog tribunala trojici hrvatskih generala, kojom je preminuli predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman označen kao vođa udruženog zločinačkog poduhvata, sigurno imati određene implikacije na odnose Srbije i Hrvatske, poglavito pred Međunarodnim sudom pravde gdje su obje države podnijele tužbe, javlja beogradski Mondo.

Odluke će se reflektirati i na rad drugih sudova. Ovdje svakako treba istaknuti Međunarodni sud pravde koji se u svojim odlukama već pozivao na rad MKSJ-a.³⁸ Također spomenimo kako se u sklopu srbijanske protutužbe stranka poziva na nepravomoćnu presudu MKSJ-a za zločine počinjene tijekom akcije „Oluja“. Odluke MKSJ-a su izvorom pravne prakse, ali i „utvrđenih činjenica“.

Posebna kategorija žrtava su logoraši. Spomenimo, 2007. provela sam istraživanje na uzorku od 100 logoraša, članova Hrvatskoga društva zatočenika srpskih koncentracijskih logora. Kroz anketu propitkivani su neki njihovi stavovi vezano za rad Haaškog tribunala. Na pitanje: „Da li smatrate da MKSJ između ostaloga utvrđuje i istinu o tome što se tijekom Domovinskog rata događalo?“ – 25 ispitanika dalo je pozitivan odgovor, njih 69 je odgovorilo negativno, a 6 nije odgovorilo. U okviru istog istraživanja postavljeno je i pitanje u pogledu ostvarenja pravde, a konkretno pitanje je glasilo: „Smatrate li vi kao žrtva da je MKSJ u okviru svoje nadležnosti, kroz svoj rad, zadovoljio pravdu?“ Na predmetno pitanje čak 83 osobe su odgovorile negativno, njih 14 je dalo pozitivan odgovor, a 3 ispitanika nisu dala svoje viđenje odgovora.

Vukovarski postupak s jedne strane limitirao je procesuiranje. Ostavio je izvan postupka mnoštvo zločina koji su bili primarna nadležnost Suda. S druge strane, Oluja je nevjerovatna suprotnost u stavovima Suda, odnosno njegovih sastavnica. Utvrđivanje postojanja kaznenih djela u obliku bezobzirnog granatiranja Knina pomalo izgleda kao loša šala kad se imaju pred očima slike Vukovara na dan njegovog krvničnog „oslobađanja“. Inzistiranje na dostavi dokaza u obliku dokumentacije za koju razne vlade tijekom dužeg perioda tvrde kako jednostavno ne postoji, na vrlo neuobičajen način lansiralo je Tužiteljstvo u usudujemo se reći nove sfere političkih pritisaka. Definiranje UZP-a na način koji uključuje sve visoko rangirane časnike od kojih su neki bili obuhvaćeni i samostalnim optužnicama upućuje na vrlo sustavnu prezentaciju vrlo rasprostranjenog teškog zločina tijekom dužeg perioda Domovinskog rata.

Uloga Suda kao slijepe pravde, u vidu priznavanja žrtava i potpunog procesuiranja počinjenih najtežih zločina, blijedi pred novozadanom ulogom stvaratelja „novog prava“, „drugačije povijesti“ i političkog faktora na međunarodnoj sceni.

U pogledu usporedbe postupaka, ovdje postavljenih samo nekih otvorenih pitanja, ali i smjernica za dalje, mislim da je vrlo prikladno citirati riječi Višnje Starešine objavljene u dnevnom tisku. „Umiranje Ovčare kod nas nije istraženo nego je benevolentno prepušteno sudovima u Haagu i Beogradu da bismo na kraju dobili da je to bio zločin paravojski i četnika, a da je JNA samo napravila ‘propust’... Hrvatska strana i JNA uz posredovanje i svjedočenje europskih promatrača potpisale su dva sporazuma o koridoru i evakuaciji ranjenika iz bolnice. Zločinac postavlja kriterije. JNA je potpisala i odredbu da neće i da nema pravo uopće ulaziti u bolnicu... No JNA je izigrala potpise i zabranila humanitarni koridor. To svaka vojska inače dopušta i radi, osim ako ne planira zločin... Došlo je do paradoksa, kao u svim likvidacijama koje provode totalitarni režimi, da se žrtva sada mora opravdavati pred krivcem i da je zločinac onaj koji postavlja kriterije“. I

38 Na stranici Međunarodnog suda pravde dostupni su materijali vezani za tužbu i protutužbu u predmetu RH protiv Srbije <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1&code=cry&case=118&k=73>.

ono što je najvažnije u ovom njezinom izlaganju i što je potrebno dodatno naglasiti jer ima najveću težinu jest sljedeći zaključak: „Manipulacije i krivotvorine polako postaju opće poznate istine“.

Zaključna promišljanja

Usporedbom dvaju za Republiku Hrvatsku vrlo važnih sudskih procesa, jer predstavljaju simbole prošlog Domovinskog rata, jednoznačno se nudi zaključak o nedostatku ostvarenih ciljeva ove međunarodne pravne institucije. Različiti pristupi procesuiranju najtežih kršenja osnovnih ljudskih prava ostavljaju iza sebe trag nepravde, a gorčinu okusa pojačava nerazlikovanje žrtve i agresora.

Iako pravna institucija u svojem radu, Sud kao cjelina te njezine sastavnice čini se glasnjiji su u političkim sferama nego onim pravnim.

Uloga hrvatskih institucija, s obzirom na prethodno navedeno, trebala bi biti istaknutija i nadomjestiti nedostatak odlučnosti za utvrđivanje činjenica oko onoga što se stvarno dogodilo, ma koliko to bilo možda teško. U tom dijelu mišljenja sam da je, između ostaloga, potrebno poticati znanstvenu javnost na aktivno djelovanje. Domovinski rat kao iznimno važno područje treba biti predmetom raznih istraživanja i analiza akademske zajednice. Naime, zbog takvih presuda iznimno je važno da objektivna istina i rezultati ozbiljnih istraživanja pišu povijest i dokazuju što se ustvari dogodilo jer su međunarodne institucije, čini se, ipak u tom dijelu uskraćene.

Sve ovdje izneseno dodatno je ozbiljno uzmu li se u obzir moguće reperkusije u pogledu mogućih budućih događanja. U tom pogledu citirat ću izjavu Hrvatske biskupske konferencije nakon presude hrvatskim generalima: „Ta presuda može postati opasna i indirektna potpora novom nasilju, kao i izvorom daljnjih nepravdi u svijetu. Zbog toga nastavak suđenja u tom procesu zaslužuje maksimalnu osjetljivost pravnih stručnjaka za istinu i pravdu, kao i pozornost čitave međunarodne zajednice za konačni pravedni pravorijek u tom procesu“.³⁹

Završiti ne mogu drugačije nego riječima pape Ivana Pavla II.: „Nema mira bez pravde i oprosta“.⁴⁰

39 *Večernji list* od 4. travnja 2011., članak „Biskupi protiv haaške presude, Biskupi: Ovakva presuda može biti potpora novom nasilju i nepravdi“.

40 http://www.ar-news.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1072:papa-nema-mira-bez-pravde-i-oprosta-&catid=40:religija&Itemid=59.